

Stockholm 2024-03-26

Kulturdepartementet
Dnr. Ku2023/01093

Yttrande på remitterat betänkande Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)

Om Sveriges hembygdsförbund

Sveriges hembygdsförbund, SHF, är med nära 400 000 medlemmar i drygt 2 000 ideella föreningar landets största organisation inom kultur- och miljöområdet. Riksförbundet har stöd från Riksantikvarieämbetet, Kulturrådet och Naturvårdsverket.

Hembygdsföreningar finns i samtliga kommuner. Föreningarna driver besöksmål och museer och svarar årligen för omkring 28 000 små och stora öppna aktiviteter som möter uppåt 4 miljoner besökare. Föreningarna förvaltar stora samlingar och arkiv och deras betydelse för ett levande kulturarv som används, bevaras och utvecklas kan inte överskattas. Verksamheten har också stor betydelse för ett kulturutbud i Sveriges landsbygder och glesbygder utanför centralorterna.

Hembygdsrörelsen har ingen del av kultursamverkansmodellen. De regionala kulturplanerna kan på vissa håll formulera sig om hembygdsrörelsen och det ideella kulturarvsarbetets betydelse för regionen, men de bidrag som fördelas av regioner till regionala hembygdsförbund är inte genom modellen.

SHF har allt sedan kultursamverkansmodellen infördes argumenterat för att kulturarvskonsulenter ska inrymmas i modellen. Det är den enda konsulentverksamhet som inte täcks av förordningen, ett missförhållande som vi anser är helt oförsvarligt. Vi menar att förutsättningarna för konsulentverksamhet som bidrar till uppfyllande av de kulturpolitiska målen ska vara likvärdiga oavsett kulturområde.

VÅRA SYNPUNKTER

SHF är största medlemsförbund i Ideell kulturallians, IKA, och har deltagit i organisationens överläggningar om utredningens förslag. Vi instämmer i de ställningstaganden och resonemang som IKA för fram i sitt yttrande. I korthet innebär det att:

- Vi avstyrker förslag om införande av en lag om samverkan på kulturområdet.
- Vi avstyrker förslaget att inkludera kommunerna i modellen, så som förslaget är utformat. Hembygdsrörelsen är till sin karaktär en ruralt förankrad verksamhet och vi kan inte se att mindre kommuner i praktiken kommer att ges möjlighet att ingå i modellen. Vi anser i likhet

med IKA att det bör skapas en modell som ger förutsättningar för samtliga kommuner att medverka.

- Vi avstyrker förslaget att avskaffa ordningen med kulturplaner och ersätta dem med kultursamverkansplaner av de skäl som IKA redovisar.
- Vi avstyrker förslaget till ny ändamålsbeskrivning och anser att syftet med kultursamverkan även fortsättningsvis ska vara att bidra till uppfyllande av de kulturpolitiska målen. Vi ser annars en risk att kulturarv och kulturmiljöfrågor osynliggörs i de regionala kulturplanerna.
- Vi avstyrker de föreslagna förändringarna av hur kulturområden delas in och beskrivs i förordningen. Här vill vi förutom hänvisningen till IKA:s yttrande även hänvisa till Läns museernas samarbetsråds yttrande gällande vikten av museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete och Svenska arkivförbundets yttrande gällande enskilda arkiv.
- Vi avstyrker förslaget att begreppet civilsamhället ska utgå ur skrivningarna och inrymmas i begreppet "det fria kulturlivet". Begreppet "det civila samhället" bör kvarstå i förordningstext.
- Vi avstyrker förslaget att omdisponera Boverkets bidrag till icke-statliga kulturlokaler till anslaget för kultursamverkan. Även här stödjer vi Läns museernas samarbetsråds yttrande.
- Vi tillstyrker förslaget att öppna förordningen om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan genom tillägget att bidraget även får användas för annan verksamhet på kulturområdet. Även om kultursamverkansmodellen är underfinansierad bör det vara möjligt i teorin för de regioner som ser värdet av att fördela stöd till verksamheter av regional betydelse som i dag omfattas av förordningen.
- Vi föreslår att förordningstexten kompletteras med "Kulturarvsfrämjande verksamhet", för att synliggöra och öppna för stöd till den breda kulturarvsverksamhet som sker utanför museiinstitutionerna. Det skulle öppna för ett nödvändigt stöd till regionala kulturarvskonsulenter.
- Vi anser att arkivområdet behandlas bristfälligt i kulturpolitiken och i utredningstexter. Arkivutredningen (SOU 2019:58) presenterade en rad förslag som ännu inte omsatts politiskt, vilket vi anser är olyckligt inte minst för bevarande och utveckling av enskilda arkiv som utgör ett viktigt kulturarv. Vi anser också att de regionala arkiven är underfinansierade och att en fortsatt finansiering som bygger på historiska nyckeltal riskerar att permanenta detta.

Till sist måste vi påvisa nödvändigheten av ett återställande av den årliga uppräknings av anslaget som en absolut nödvändighet för modellen i dess nuvarande utformning. Kultursamverkansmodellen är i dag underfinansierad, inte minst om man ser till de regionala museerna och arkivinstitutionerna.

Vi motsätter oss bestämt att Kulturrådet kompenserar institutioner med att föra över delar av utvecklingsbidraget till bidraget till regionerna. Det är inte en hållbar lösning. Utvecklingsbidraget är i dagsläget den enda möjligheten som ges för en aktör som hembygdsrörelsen att söka stöd.

Vi konstaterar också att om modellen ska breddas i något avseende är det absolut nödvändigt med ett förstärkt statsanslag.

För Sveriges hembygdsförbund

Anna-Karin Andersson
Förbundsordförande

Jan Nordwall
Generalsekreterare